

*Сергійчук Володимир Іванович,
доктор історичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)*

**ПЕРШИЙ ОФІЦІЙНО ПРИЗНАЧЕНИЙ ЗА КОРДОН:
ПЕРШИЙ СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОВПРЕД ДО ПОЛЬЩІ
ТЕОДОЗІЙ СТАРАК**

Коли аналізувати міжнародну діяльність щойно відродженої незалежної Української держави 24 серпня 1991 року, то одразу ж впадає в око, що першим її фактичним представником перед світом став Геннадій Удовенко, який до того дня очолював Постійне представництво УРСР при ООН. Він як справді єдиний український посол за кордоном, ще не одержавши ніяких повноважень від нової влади з Києва, узяв на себе ініціативу повідомити про цю подію своїх колег з різних країн, які були акредитовані при ООН, про те, що на карті світу з'явилася нова велика держава – Україна.

Але якщо йдеться про першого офіційно призначеного дипломатичного представника незалежної України за кордон, то таким необхідно вважати Теодозія Старака, котрого вже у вересні 1991 року було спеціально відряджено до Польщі представляти інтереси відродженої Української держави, яка ще не мала міжнародного визнання навіть від Варшави. Відрядити то відрядили, але без грошового забезпечення, приміщення під Посольство, помешкання, транспорту. Тож перший повпред Києва до Варшави змушений був позичати 5

тисяч доларів у знайомих, аби добратися до столиці сусідньої держави й облаштуватися там.

До речі, був він не фаховим дипломатом, а відомим українським дисидентом-шістдесятником, редактором підпільної газети «Віра батьків» забороненої в СРСР від 1946 року Української греко-католицької церкви. Здібний юнак, якому простелялася дорога у велику науку, за свою патріотичну діяльність змушений був спершу відбутися шестирічне ув'язнення в сталінських концтаборах у Казахстані, а вже тоді стати студентом Львівського університету, після закінчення якого міг стати блискучим мовознавцем. Однак другий арешт поставив тоді хрест на його прилюдних наукових дослідженнях. Хоч вони не припинялися, але, як правило, публікувалися під зміненим прізвиськом. І так 19 років – аж до відновлення незалежності України в 1991 році.

І ось тоді, коли необхідно було засвідчити перед світом, що відроджена Українська держава готова захищати свої інтереси в світі, то вибір – представляти її в сусідній Польщі – випав саме на Теодозія Старака. Тим паче, що народився він на українських етнічних теренах цієї країни.

Як це відбувалося на перших порах, Теодозій Старак детально повідомив 14 квітня 1992 року голову Комісії в закордонних справах Верховної Ради України Дмитра Павличка та міністра закордонних справ України Анатолія Зленка. Викласти свої роздуми в спеціальній пам'ятній записці його змусила та обставина, що в зовнішній політиці України, в її дипломатичній діяльності він, на жаль, за півроку не побачив ніяких зрушень, «стремління вивести нашу дипломатію на світовий простір, зробити її інструментом справжньої зовнішньої політики незалежної і великої держави. Проімперські, промосковські сили, які ще мають величезний вплив на політичне, економічне, громадське і культурне життя в Україні, роблять усе можливе, щоб загальмувати процес входження України в сім'ю незалежних держав світу. Оскільки відродити УРСР як невід'ємну складову більшовицької імперії тепер уже неможливо, формується нова імперська структура – СНД» [1, с. 171].

Треба наголосити, що Теодозій Старак не був особисто принциповим противником співдружності держав, що виникли на руїнах колишнього СРСР, але він уважав, що «це мусить бути співдружність повністю рівноправних і справді незалежних держав. Співдружність нерівних – абсурд» [1, с. 171].

Те, що відбувалося на його очах, пригнічувало, бо катастрофічно падав престиж України як незалежної держави, багато польських політиків стали сумніватися чи Україна стала незалежною, чи надалі залишається провінцією Росії. А підставою для такого скептицизму було й те, що український уряд довгий час не знаходив можливості утримувати бодай одного дипломата. Але саме так і було: «радяць – їдь і відкривай, а гроші, може, колись будуть». Тож Старак запитував у київського начальства: «А хто ж у цьому посольстві мав би працювати? Дурнів, таких, як я, які б поїхали сюди без грошей і без надії їх одержати, на світі небагато. До речі, в цьому році я не одержав ще ні копійки, бо, мовляв, Україна зовсім не має валюти (а яку заробить, треба передати московським благодійникам)» [1, с. 181].

Цей крик душі, до речі, був почутий у Києві, відтак невдовзі зрушила з місця справа облаштування Посольства України в Польщі, бо ж до того воно розміщувалося в приватних помешканнях українців, які постійно опікувалися першим послом Києва у Варшаві. А тепер Кабмін навіть виділив автомобіль, тільки настільки екзотичний для виконання дипломатичних функцій, що «москвич», яким користувався Теодозій Старак, став об'єктом насмішок для представників навіть африканських країн.

Цілком можливо, що молодим дипломатам і сьогодні можуть бути в нагоді ті пропозиції, які тоді висловив Теодозій Старак. Насамперед, він рекомендував очистити дипломатичний корпус відродженої держави від старих кадрів, які не сприймають нових реалій. Зокрема, він уважав, що «на дипломатичній службі можуть бути тільки люди, віддані своїй державі. Як може захищати інтереси держави людина, яка ставиться до неї вороже чи навіть байдуже?» [1. с. 181].

Ще одним завданням, яке висував у квітні 1992 року Теодозій Старак, було різке розмежування з московським центром: «Треба вже негайно організувати повністю незалежну від Росії дипломатичну службу України, забрати всіх представників із російських посольств, припинити їм зарплату через російські посольства. Сам факт перебування українського дипломата в чужому посольстві, а тим більше одержування від нього зарплати, зводить нанівець усі спроби представити такого дипломата виразником інтересів незалежної держави» [1. с. 181].

А ще Теодозій Старак, який продовжував перебувати у Варшаві тимчасово повіреним представником України, протестував проти більшовицької практики призначення колишньої номенклатури на посади послів України без своєї рідної люстрації – їх повинні обіймати люди, які мають бездоганну репутацію й довіру. Тому призначення такого відомого дипломата на посаду Посла України в Польщу, як Геннадій Удовенко, він сприйняв з полегшенням, бо ж пропонувалася раніше вкрай одіозна фігура колишнього компартійного апаратника, який продовжував дивитися на Москву.

З Геннадієм Удовенком Теодозій Старак працював два роки як радник досить успішно. Це було поєднання дипломатичного досвіду й життєвих випробувань людини-патріота з великим багажем наукової діяльності. До речі, саме Геннадій Удовенко в червні 1994 року познайомив нас з Теодозієм Стараком, порадив нам обом з'їздити в Подкову Лесну під Варшавою (вже «мерседесом»!), де відбувалася наукова конференція про українсько-польські взаємини.

Успішно працював і з наступним послом – Петром Сардачуком, організатором консульської служби в Україні. І тільки після семирічної праці у Варшаві Теодозій Старак повернувся на Батьківщину, відроджену незалежну державу якої він вистраждав. Там йому знайшлося місце в Львівському університеті імені Івана Франка, де він очолив Інститут Польщі. І де працював до самої смерті в 1999 році.

Література:

1. Старак Т. Цю державу я вистраждав... Київ: Пам'ятки України, 2021. 480 с.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

**Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук**

**ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ім. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ**

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)

ФОНД ГЕРДИ ХЕНКЕЛЬ (Німеччина)

УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (Німеччина)

КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ П. ХАШДЕУ (Молдова)

МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ:
СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

10 квітня 2025 р.

м. Київ

Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 10 квітня 2025 р. Київ, 2024. 357 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 10 квітня 2025 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює широке коло питань щодо витоків, традицій, розвитку та перспектив української дипломатії; аналізу стану дипломатії в умовах сучасних глобальних викликів та стратегічних пріоритетів світової, європейської та вітчизняної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин та розвитку української дипломатії.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 10 від 16.05.2025 р.).

Редакційна колегія:

Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова);
Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (співголова);
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (голова);
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.